

Kulturhistorisk rapport

Udgravning I Boulevarden 8

J.nr. ÅHM 6856

Udgravning november 2017- 18. januar 2018.

Rapport udfærdiget af: Stine A. Højbjerg

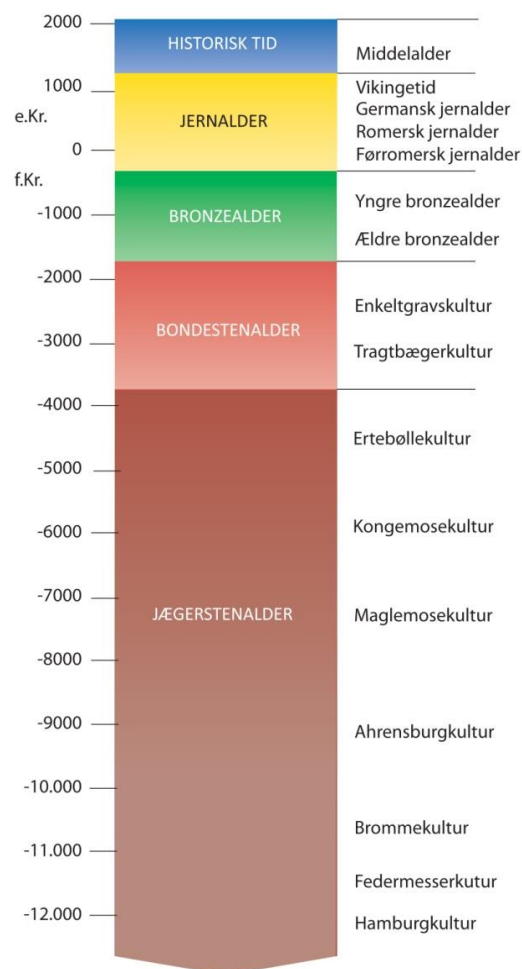
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund.....	2
Lokalområdet i middelalderen	2
Undersøgelsens resultater	3
Bygning A126.....	4
Bygning A130.....	5
Bygningen A129.....	6
Affaldslag	7
Bygning A125.....	8
Bygning A124.....	9
Bebyggelse mod nu forsvunden gade	11
Nedgravninger	12
Sammenfatning og perspektivering	12
Udgravningsdata.....	14

Indledning

I forbindelse med opførelsen af en tilbygning i baggården til Boulevarden 8 fulgte museets arkæologer jordarbejderne, der omfattede udgravning af støbegrøfter og afgravning af fladen på et ca. 80 m² stort område. Ved undersøgelserne fremkom 5 bygninger og 3 nedgravninger, samt op til 70 cm tykke kulturlag fra senmiddelalder og renæssance.

Undersøgelsens baggrund

Bygherre ønskede at opføre en tilbygning på gårdsarealet til Boulevarden 8. Nord på det pågældende område var ved udgravning i 2008 fundet bygningsrester fra 1400-1500-tallet. For at undersøge, om der ligeledes var kulturlag på den sydlige del af området, blev der gravet to søgehuller, der kunne bekræfte at det var tilfældet.

Bygherres projekt gik ud på at anlægge randfundamenter i ca. 0,40 meters bredde og i ca. 0,90 meters dybde, samt at afgrave ca. 45 cm af fladen. Undersøgelserne begyndte i november 2017, og den sydligste halvdel af området blev gravet efter denne fremgangsmåde.

Undervejs i projektet ønskedes fremgangsmåden imidlertid ændret på grund af usikkerhed omkring stabiliteten af den omgivende nord- og vestmur nord på området. Grøfterne ønskedes således udvidet til en bredde på ca. 1 meter og en dybde på ca. 1,2 meter. Der blev derfor udarbejdet et nyt budget, og den nordlige del af området blev udgravet efter denne fremgangsmåde.

Lokalområdet i middelalderen

Lokaliteten er beliggende på vestsiden af Østerå, der fungerede som byens havn i middelalderen og inden for den middelalderlige vold og voldgrav, der i 1300-tallet blev opført som værn af Aalborg mod syd. På matrikelkortet over Aalborg fra 1872 ligger det udgravede område midt i karreen mellem Algade mod nord, Skolegade i Syd, Skomagergade i øst og Kirkegyde mod vest.

Udgravningsfeltet lå som gårdareal på vestsiden af ejendommen Boulevarden 8. Nord på området er der

Middelalder

I Danmark kalder vi perioden fra ca. 1050 til 1536 e. Kr. for middelalder. Betegnelsen stammer fra renæssancen, der er perioden efter middelalderen. Renæssancens lærde var optaget af arven fra antikken og så den tid, de selv levede i, som en genoplivning af antikkens idéer. Tiden mellem antikken og renæssancen opfattedes som en nedgangsperiode. Denne opfattelse levede videre i udtrykket "den mørke middelalder". I dag ved vi, at middelalderen var en periode med betydningsfulde fremskridt på en lang række områder.

Den romersk-katolske kirke havde indflydelse på næsten alle sider af samfundslivet og menneskenes tankeverden – heri adskiller perioden sig markant fra den forudgående vikingetid med de nordiske guder og den efterfølgende renæssance med den lutheranske kristendom. Selvom mange af de købstæder, vi i dag kender, opstod i middelalderen, så var Danmark gennem hele middelalderen et landsbrugssamfund, hvor 90 % af befolkningen boede på landet, og landbruget var ryggraden i samfundet.

tidligere i 2008 foretaget en udgravning (120516-90, ÅHM 5807). Den viste, at området indeholdt massive affaldslag samt rester af en bygning fra 14-1500-tallet.

Undersøgelsens resultater

Ved undersøgelsen er der fundet 5 middelalderlige huse og 3 nedgravninger samt en op til 70 cm tyk horisont med middelalderlige affaldslag. Tidsmæssigt spænder undersøgelsen sig over fund fra perioden ca. 1250 til og med 1500-tallet.

I det følgende vil områdets historie, som den kan aflæses ud fra udgravningsresultaterne, blive fremlagt. Bygninger og lag beskrives i tidsmæssig rækkefølge med det ældste anlæg først. Alle bygningsrester er fundet i områdets nordlige halvdel. Dateringerne hviler på stratigrafiske iagttagelser og fundne genstande i laget.

Stratigrafi

Lagbeskrivelse. Akkurat som i en lagkage kan man bestemme, hvilket lag der er lagt først og dermed ældst.

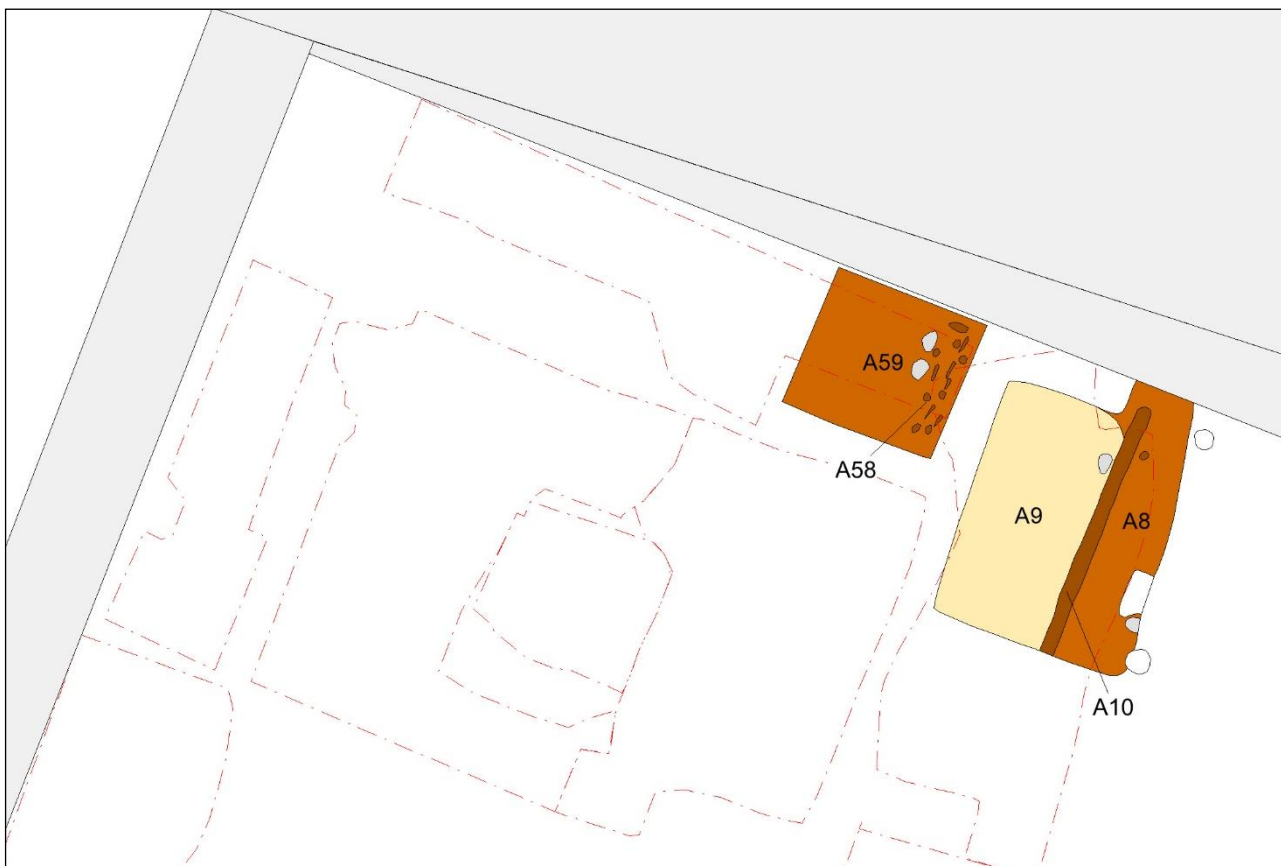

Bygning A126. Bygningen er registreret i støbegrøfterne langs de stående mure. Den orange farve er gulvlag. Pælene er brune.

Bygning A126

- slutningen af 1200-tallet eller begyndelsen af 1300-tallet

Det ældst udgravede på området var bygning A126. Den lå nederst i støbegrøfterne langs nordmuren og den nordlige del af vestmuren, hvor der lå lag tolket som gulvlag (A50, A70 og A88). Det er ikke muligt at sige noget om bygningens indre rumdeling, men den havde kridtgulve og egestolper (A52 og A123). Da gulvet virker til at være holdt relativt rent for affald, kombineret med fundet af kandeskår og en nål trådt ned i gulvlagene, antages bygningen at have været anvendt til beboelse. Der er usikkerhed omkring bygningens orientering, dvs. om den havde gavlene i øst og vest eller i nord og syd. På baggrund af fund samt stedets stratigrafi dateres bygningen til slutningen af 1200-tallet eller begyndelsen af 1300-tallet.

Bygning A130. Tømmer og småpæle er brunt, mens den gule farve viser sættelaget.

Bygning A130

- første halvdel af 1300-tallet

Efter at bygning A126 blev opgivet, blev der opført en anden bygning, A130, i den østre del af området. Bygningen er fundet i to mindre partier. Et ved udgravning af fundament længst mod øst på området, samt et ved udgravning af den østligste støbegrøft langs nordmuren. Bygningen havde spor efter to vægge. En fletværksvæg mod vest (A58) og en nord-syd orienteret fodrem af blødt løvtræ mod øst (A10). Mellem væggene var et brolagt rum, hvor stenene var lagt i et sættelag af gult sand (A9). Der er usikkerhed omkring bygningens orientering, og der er ikke gjort fund, der kan funktionsbestemme den nærmere. Bygningen er stratigrafisk yngre end bygning A126 og ældre end bygning A129. Den dateres ud fra fund af kandeskår og stratigrafi til første halvdel af 1300-tallet.

Bygning A129. Tømmeret er markeret med mørkebrunt, mens sættelaget er gult. De brolagte partier er markeret med grå sten på rødbrun baggrund.

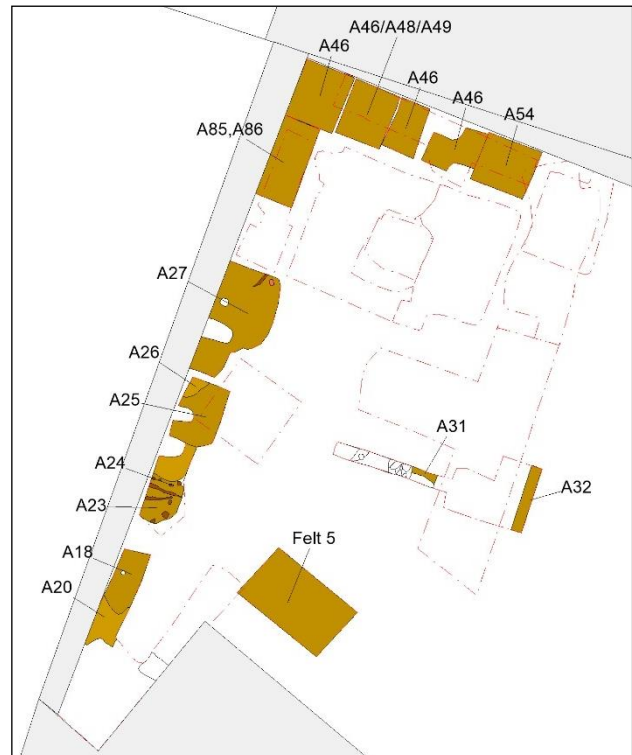
Bygningen A129

- første halvdel eller midten af 1300-tallet

Over bygning A130 lå en bygning med samme udbredelse. Bygningen (A129) lå i tre forskellige felter. I den østligste støbegrøft langs nordmuren, i udgravningen til fundament længst øst på området og i afgravning af fladen. Som i den underliggende bygning havde bygning A129 spor efter to vægforløb. Begge i form af nord-syd orienterede fodremme af blødt løvtræ (A2, A56 og A118). Mellem væggene var ligeledes et brolagt rum, hvor stenene var lagt i et sættelag af gult sand (A3 og A131). Men her var desuden spor efter brolægninger både øst for den østre og vest for den vestre fodrem (A4, A57, A67 og A68). Der er usikkerhed omkring bygningens orientering, og der er ikke gjort fund, der kan funktionsbestemme den nærmere. Bygningen er stratigrafisk yngre end bygning A130 og ældre end bygning A125. Den dateres på baggrunden af stratigrafi og fund til første halvdel eller midten af 1300-tallet.

Fodremmen A2 i bygning A129 set fra syd.

Diverse lag med affalds karakter er markeret med brunt.

Affaldslag

-1300-tallet

Efter at bygning A126 blev opgivet, men samtidig med at bygning A129 og A130 var i funktion, er der i den nordvestre del af området aflejret en betydelig horisont af kulturlag tolket som affaldslag (A46, A48, A49, A54, A85 og A86). Mellem bygning A126 og det efterfølgende hus A125 var der således en ca. 70 cm tyk horisont af brune kulturlag med indhold af dyregødning, træflis og knogler. I lagene blev fundet en del genstande, blandt andet stentøj importeret fra Tyskland, skår fra en glaseret skænekande og en fin lille stjerneformet metalgenstand med ukendt funktion.

Affaldshorisonten er stratigrafisk yngre end bygning A126, men ældre end bygning A125, og samtidig med bygningerne A129 og A130. Fundene og lagenes stratigrafiske placering tyder på, at lagene er ophobet i 1300-tallet.

I den sydlige del af det undersøgte område er primært fundet affaldslag (A18, A20, A23-A27, A31 og A31). Lagene lå i støbegrøfterne og felt 5; de minder om de ovennævnte lag og dateres til samme periode.

Bygning A125. Tømmer er vist med mørkebrunt. Tørvegulvet er gult, vægbænken orange. Ler fra vægge er grønt, mens udendørsområdet er vist med brunt.

Bygning A125

- slutningen af 1300-tallet eller første halvdel af 1400-tallet.

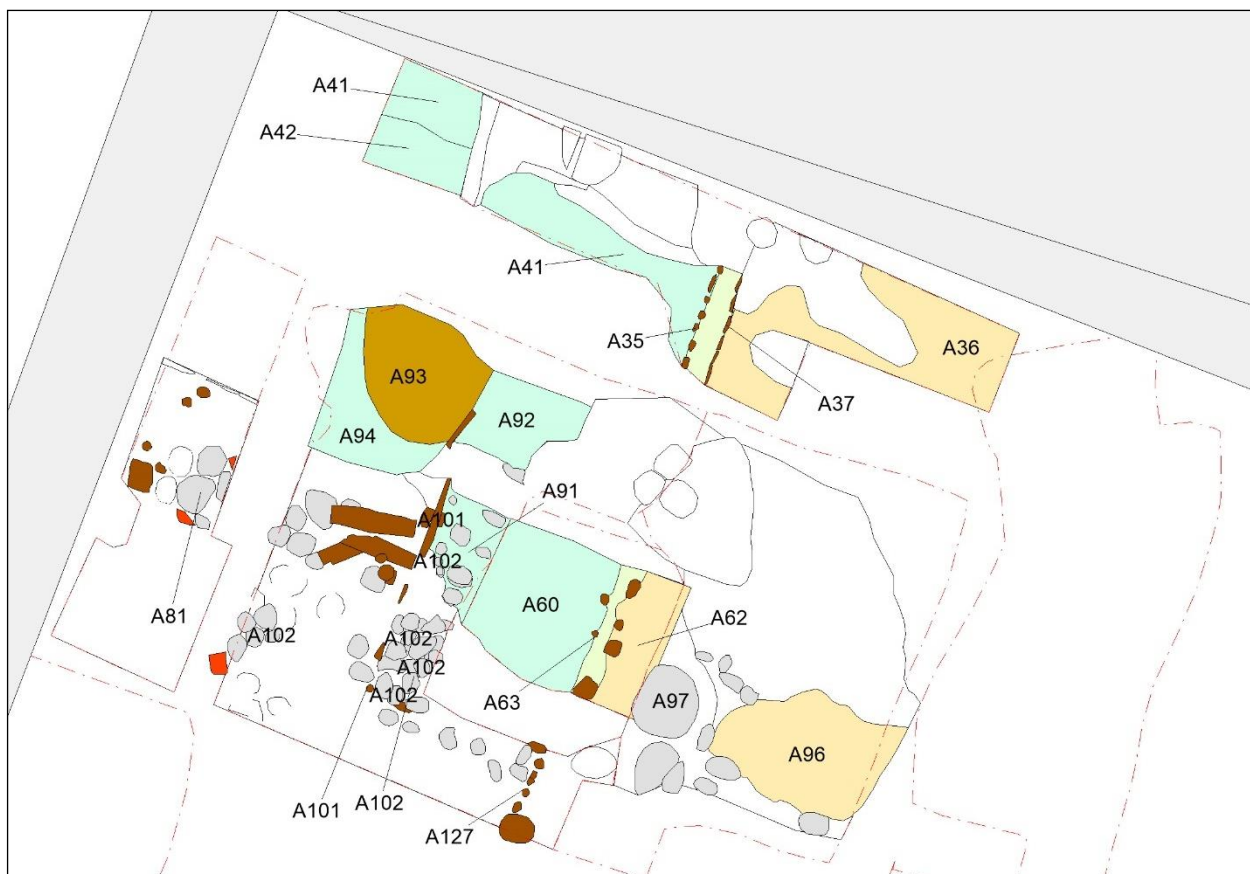
Efter at bygning A129 var sløjfet, blev der ovenpå affaldshorisonten opført en bygning i områdets nordvestre hjørne. Bygning A125 blev både fundet i støbegrøften langs vestmuren og i fladen.

Bygningen er orienteret med gavlene i øst og vest, og den fortsætter ind under den stående vest- og nordmur. Der var spor efter tre vægge. En ydervæg mod syd og en mod øst, samt en indre skillevæg mod vest. Ydervæggen mod syd bestod af et stykke fodtømmer, der blev fastholdt af småpæle mod nord og planker på sydsiden (A076). Den østre ydervæg var opbygget på nedrammede småpæle (A071 og A107). Under den eksisterende vestmur var resterne af en nord-syd orienteret lerklinet væg (A075). Denne bestod af nedrammede småpæle med enkelte vidjer omkring, indlejret i et tykt lerlag.

Bygningens østligste rum havde tørvegulv og en konstruktion i tørt og fletværk langs sydvæggen. Muligvis en vægbænk. Over bænken blev fundet en drejet træskål (se forsidebilledet). Rummet virker til at have været holdt relativt rent, og sammenholder man dette med bygningskonstruktionen og rummets

indretning, kunne det tyde på, at det enten har været anvendt til beboelse eller som komfortabelt arbejdsrum.

Der blev ikke gjort fund, som kan datere bygningen nærmere, men bygningen er stratigrafisk yngre end bygning A129 og affaldslagene samt ældre end A124, så den skal formodentlig dateres til slutningen af 1300-tallet eller første halvdel af 1400-tallet.

Bygning A124. Tømmer er vist med brunt, sættelag med gult og sten med gråt, mens den grønne farve markerer partier med lergulv.

Bygning A124

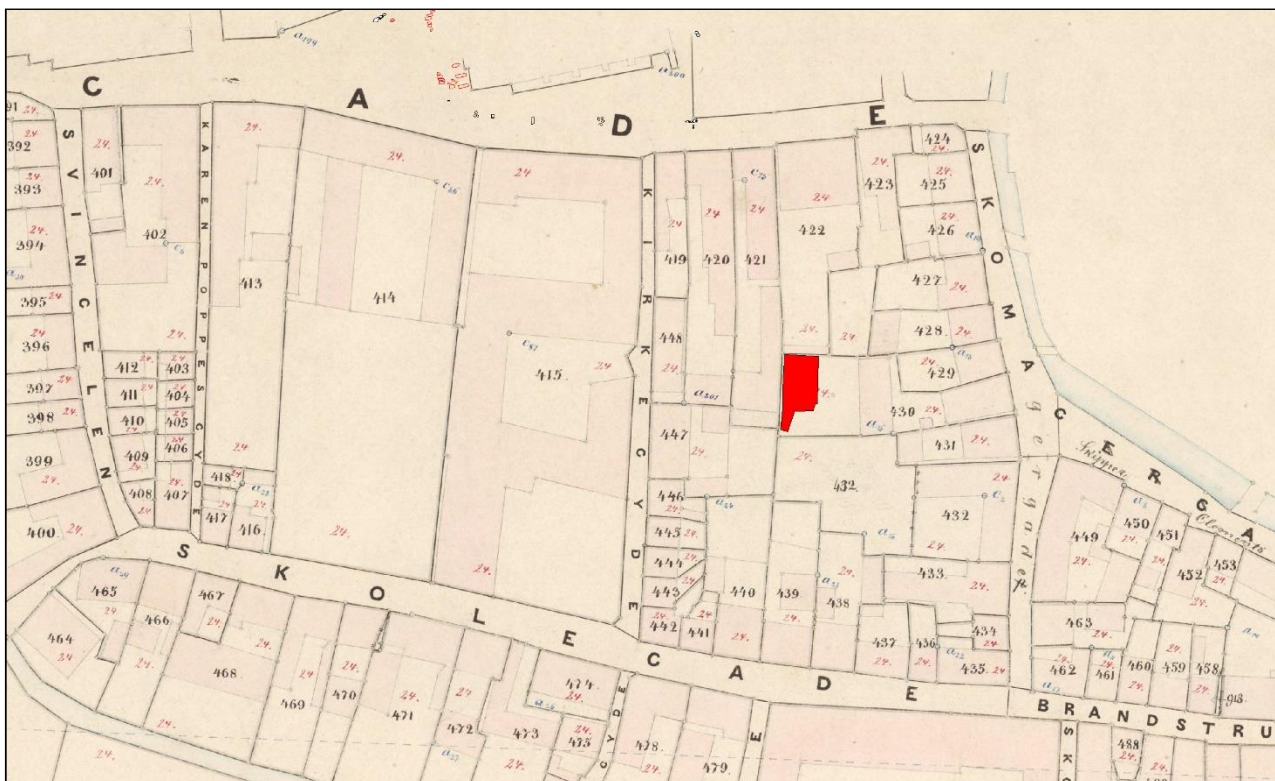
- første halvdel eller midten af 1400-tallet

Bygning A124 lå i støbegrøften langs nordmuren og fladen. Den er orienteret med gavle i øst og vest, og der var spor efter en indre skillevæg, konstrueret på samme måde som i det ældre hus A125, hvor et stykke fodtømmer blev fastholdt af småpæle på den ene side og planker på den anden (A035, A037, A063 og A127). Bygningen har mindst haft to rum, begge oprindeligt brolagt med natursten funderet i sand (A36,

A81, A96, A97 og A102). I det vestre rum bliver det brolagte gulv senere afløst af lergulv (A35, A41, A42, A92 og A94), og der bliver anlagt en rektangulær trækonstruktion med en flade af hårdt stampet ler op mod skillevæggen (A101 og A60). Funktionen er uvis, men der kan være tale om en hævet arbejdsflade, muligvis en slags ildbænk.

Rummene virker til at have været holdt relativt rene. Sammenholder man dette med bygningens konstruktion, rummenes indretning og nogle spor efter aktiviteter med ild, tyder det på, at bygningen har været anvendt til beboelse eller som arbejdsrum med en vis komfort.

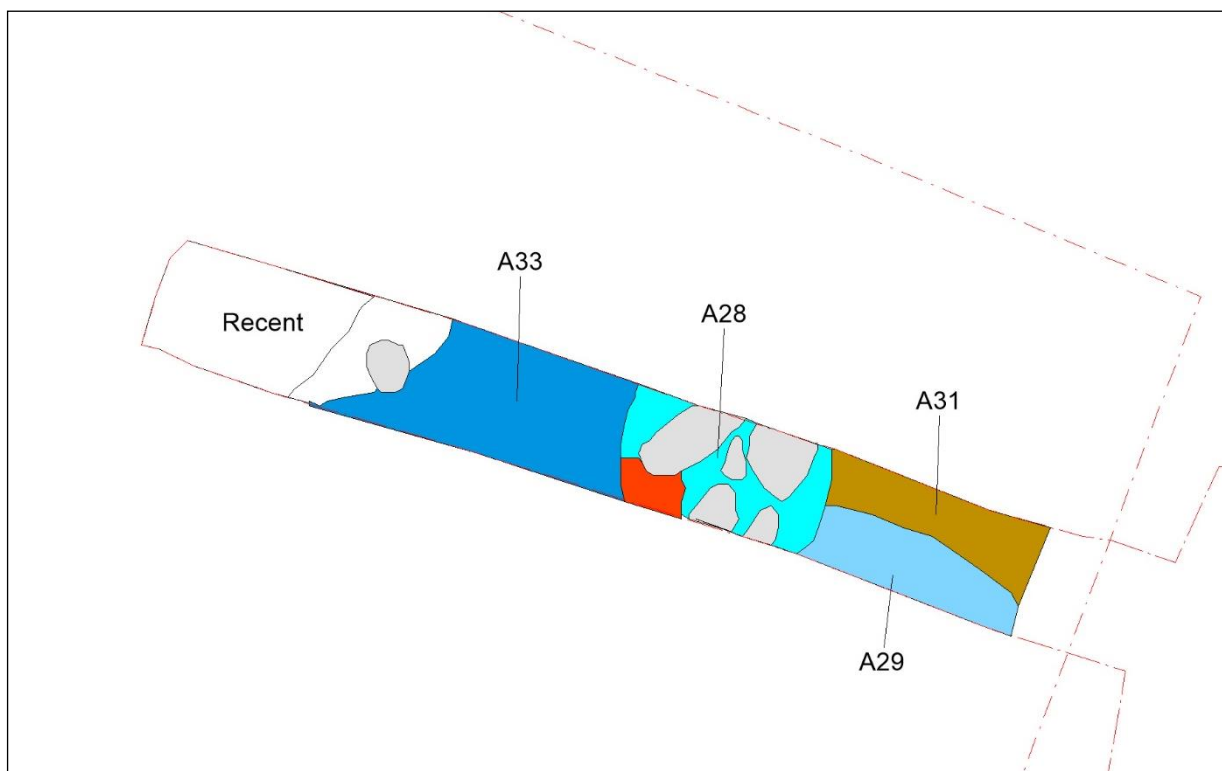
Der var meget få fund i bygningen, men en datering til første halvdel eller midten af 1400-tallet virker rimelig på baggrund af stedets stratigrafi og iagttagelser fra udgravningen i 2008.

Det udgravede område set på matrikelkortet over Aalborg fra 1872. Lige vest for udgravningen ses det gennemgående matrikelskel.

Bebyggelse mod nu forsvunden gade

Både bygning A126, A124 og A125 orienterer sig umiddelbart mod det nuværende matrikelskel mod vest (se kortet ovenfor). Den overordnende bygningskonstruktion kendes ikke for bygning A126, men både A124 og A125 har været af god kvalitet, og alle tre bygninger har træk, der kunne tyde på, at de har været anvendt til beboelse eller som arbejdsrum med en vis form for komfort. Der er ikke noget, der tyder på, at de har været anvendt til dyrehold eller simpel opbevaring. Bygningerne kan have været regulære baghuse til en bebyggelse orienteret mod Skomagergade, men det kan også tænkes, at de i stedet har orienteret sig ud til en nu forsvundet gade eller slippe umiddelbart vest for matriklen. Der er enkelte indikationer på, at en sådan slippe har eksisteret. Umiddelbart vest for matriklen findes på matrikelkortet fra 1872 et gennemgående nord-syd orienteret matrikelskel der løber fra Algade i nord og til Skolegade i syd. Og ved udgravning i Skolegade er fundet middelalderlige vejlag mellem matrikel nr. 439 og 440, der kunne tolkes som begyndelsen til en slippe mellem de to matrikler (vejlagene A270-A282 på T071/T073, ÅHM5475 (5475R011, s. 10)). Fundene i lagene var fra 1300-tallet og frem til 1500-tallet og passer således med dateringen af A124 og A125. Der er således noget, der kunne tyde på, at der har løbet sådan en slippe vest for det udgravede område, men ikke noget, der kan bekræfte det med sikkerhed.

De tre nedgravningerne er markeret med blå. Sten er grå, tegl rød og den brune farve markerer det tykke affaldslag de er gravet ned i.

Nedgravninger

-Middelalder og renæssance

Midt på området er fundet tre nedgravninger i en smal grøft. Den østligste (A029) havde i bunden et lag af klæg gødning, og kan muligvis være et sløjfet latrin. Vest herfor lå nedgravning A033 med fyld af let humøst sand med trækulsnister. Der blev ikke fundet daterende materiale i disse nedgravninger, men de kan være fra middelalderen.

Begge nedgravninger blev skåret af en tredje nedgravning, A028. Den var fyldt med slagge i bunden, mens der herover lå gule og gulorange tegl i formatet ca. 7-8 x 14 x 16-17 cm. Nedgravningen dateres ud fra teglstenene til renæssancen, og indholdet af slagge tyder på, at der har foregået smedeaktiviteter på matriklen.

Sammenfatning og perspektivering

Undersøgelsen har givet et indblik i Aalborgs bebyggelse på den vestlige bred af Østerå i 1300- og 1400-tallet. De gjorde observationer af bygningernes konstruktion og matriklens topografiske udvikling over tid bidrager til at tegne et billede af den middelalderlige bygningskultur i Aalborg i perioden. De yngste

bygningers orientering bagud på matriklen rejser desuden et interessant spørgsmål om, hvorvidt der har løbet en nord-syd orienteret gade eller slippe umiddelbart vest for det undersøgte område. En problemstilling, der er værd at have in mente ved fremtidige undersøgelser i nærområdet.

Udgravningsdata

Boulevarden 8, Aalborg

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6856
- Fund & Fortidsminder: 120516 sb 152
- Kulturstyrelsen jnr. 17/08410
- Bygherre: Wagner Ejendomme ApS
- Undersøgt areal: 80 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Christian Klinge
 - Arkæolog Jeanette Ladefoged Halkier, Kenneth Nielsen og Stine A. Højbjerg
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg